

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 378.14

Нестеренко В.М., Стешенко В.В., Стешенко Б.В.**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ГУРТКАХ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

Розглянуто становлення процесу залучення студентів вищих навчальних закладів до науково-дослідної роботи та визначено методичні умови організації їх роботи в наукових гуртках як засобу фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання.

Ключові слова: науково-дослідна робота студентів; наукові гуртки у ВНЗ; фахова підготовка майбутнього вчителя трудового навчання.

Постановка проблеми. Поєднання навчання з науковими дослідженнями завжди було характерною рисою вітчизняної вищої школи та реалізовувалося переважно за допомогою залучення студентів до науково-дослідної роботи. Суть такої роботи полягає в оволодінні студентами системою наукових методів емпіричного й теоретичного дослідження та здатності застосовувати їх на практиці для виконання різноманітних професійних задач.

Уміння досліджувати особливо важливе в професійній діяльності вчителя, яка сьогодні набуває все більш творчого та новаторського характеру. Наукові дослідження сприяють розвитку самостійності, креативності, аналітичного мислення студентів. Науково-дослідній роботі студентів (НДРС) притаманні значні можливості для формування творчої особистості будь-якого фахівця. Тому, як зазначають науковці, науково-дослідна робота студентів є одним з особливих завдань у їх професійній підготовці. НДРС на відміну від навчально-дослідної не носить обов'язкового характеру і здійснюється на добровільній основі з першого курсу. Найбільш розповсюдженою та стабільною формою її організації є науковий гурток з певної дисципліни. Зміст роботи наукових гуртків полягає в поглибленому вивченні студентами навчального курсу та є частиною наукової роботи кафедри.

Аналіз останніх досліджень. Однак, незважаючи на важливість цього аспекту професійної підготовки студентів зміст і особливості організації та проведення науково-дослідної роботи студентів на кафедрах висвітлено в невеликій кількості публікацій. Це, зокрема, роботи С. Архангельського, Є. Кулик, Я. Мараш, О. Микитюк, В. Сидоренко і ін. У них розкрито загальні

питання організації та змісту науково-дослідної роботи студентів як педагогічних так і технічних ВНЗ, визначено основні дослідницькі уміння, які формуються в студентів під час дослідницької роботи, представлено окремі приклади її організації.

Однак, організація науково-дослідної роботи студентів педуніверситетів на спеціальних кафедрах заслуговує окремого вивчення, так як вона є ще недостатньо дослідженою формою позаурочної їх роботи. Ці обставини й зумовили постановку мети статті.

Мета статті – розкрити становлення процесу залучення студентів вищих навчальних закладів до науково-дослідної роботи та визначити методичні умови її організації в наукових гуртках як складової фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що вища освіта з самого початку була тісно пов'язана з науковою роботою як викладачів, так і студентів. Вивчення літератури показало, що вже на початку ХІХ століття у навчально-виховний процес усіх університетів впроваджувались різноманітні форми науково-дослідної роботи студентів, які були важливим стимулом розвитку інтелектуального творчого мислення [2; 3]. Організація такої роботи, як зазначає О. Микитюк [5, с. 209-237], значною мірою сприяла не тільки встановленню відносин конструктивізму між студентами та викладачами, а й дозволяла доповнити традиційне викладання фрагментами творчої співпраці в оволодінні новими знаннями, вміннями та навичками, характерними для майбутньої професійної діяльності.

Студентські наукові гуртки були оригінальною та ефективною формою наукової творчості студентів, яка розвинулася в результаті запровадження в університетах освітніх новацій. За даними О. Микитюк [5, с. 209-237], мета та завдання студентських наукових гуртків були досить широкими. Це й створення бібліотек, і ознайомлення студентів з науковими дослідженнями викладачів, і забезпечення можливості для самоосвіти й самовиховання студентів, і вивчення міжнародної мови «есперанто» та її пропаганда серед студентства тощо. За змістом роботи склалися два види роботи гуртків. На заняттях науково-дослідних гуртків студенти писали реферати та статті, допомагали у відкритті наукових бібліотек або музеїв, у організації лабораторних й семінарських занять, складанні посібників і книг тощо. Другий вид передбачав широку просвітницьку роботу, яка включала організацію та проведення наукових вечорів, лекцій, зборів, відкриття читалень, зібрання представників певних професій і ін. При цьому, матеріальні кошти студентських наукових гуртків, як правило, утворювались із членських внесків, гонорарів, пожертвуваль від учених, книговидавців і меценатів.

Члени наукових гуртків повинні були обов'язково мати й мали високий рівень теоретичних наукових знань, уміти бачити та обґрунтувати

проблеми у вигляді письмової наукової роботи, дотримуватися правил функціонування студентського наукового гуртка тощо. Разом з цим були започатковані й нові форми їх залучення до науково-дослідної роботи, специфічні для майбутньої вчительської професії. Це виступи з аналітичними повідомленнями про новинки педагогічної та спеціальної літератури; написання рефератів, рецензій, анотацій і тез до літературних, педагогічних і художніх творів, розробка дипломних проєктів тощо.

Слід відзначити, що в ХІХ столітті Академія наук характеризувалася слабкими позиціями, початком розквіту наукової діяльності в різних регіонах держави та недостатньою централізацією наукових досліджень. У таких умовах було неминучим визнання університетів головними навчально-науковими центрами держави, підґрунтям організації студентської науки та основою науково-дослідної роботи його вихованців. У результаті, в кожному університеті наукова робота здійснювалася за своїми напрямками. Але, разом з цим, зміст студентської науки в будь-яких університетах спрямовувався на формування наукового ідеалу, розвиток діалектичного мислення, оволодіння ними методикою наукових пошуків і вироблення здатності до самостійних наукових досліджень. Специфікою науково-дослідної роботи в університетах була органічна єдність наукової та навчальної діяльності як для професорів, так і для студентів.

Історія організації та розвитку науково-дослідної роботи студентів у ХХ столітті в нашій країні бере початок з середини 30-х років і проводилася спочатку переважно стихійно [4; 6]. Але, починаючи з 50-тих років студенти вже брали участь у наукових дослідженнях, які здійснювалися вузами за госпдоговірними темами фахових кафедр. В Україні систему організації НДРС було створено на підґрунті інтенсивного розвитку наукової думки, зміцнення творчих зв'язків ВНЗ з підприємствами, галузевими НДІ, а також дослідними інститутами Академії наук і ін. Застосування такої форми роботи значною мірою було обумовлено зміною характеру праці спеціалістів у будь-якій галузі. Згідно з цим змінилися й вимоги до підготовки кадрів, які мали вирізнятися творчістю, ініціативністю, володіти організаторськими навичками та вміннями й були здатними спрямовувати діяльність свого підрозділу на вдосконалення технологічного процесу шляхом упровадження в практику нових досягнень науки та техніки.

Значення залучення студентів до організованої систематичної роботи було неперевершеним. Як свідчить практика, захоплення науковою роботою студентів стимулювало до вивчення навчальних дисциплін, скорочувало час на засвоєння нового теоретичного матеріалу, сприяло вивченню додаткової літератури та першим самостійним крокам у науці. Таким чином, розвиток науки у вищій школі передбачав підвищення якості підготовки спеціалістів не лише шляхом зміни змісту та смислу самих наукових дисциплін, а й шляхом упровадження нових форм і методів

проведення навчального процесу. Така особливість давала вищій школі великі переваги як з точки зору розвитку самих досліджень, так і з точки зору підготовки кадрів, які приймали участь у інтеграції вузівської науки та виробництва, у прискоренні темпів його розвитку.

НДРС з окремих спеціальностей повністю відповідали профілю навчання студентів. Ця робота здійснюється окремими кафедрами згідно з загальними планами навчальної та наукової роботи ВНЗ і сьогодні. Основними завданнями її є: 1) ознайомлення студентів з основними напрямками розвитку ринкових відносин і науково-технічного прогресу в галузі спеціальності, методами планування та організації науково-дослідної роботи; 2) оволодіння ними науковими методами пізнання, поглиблення й творчого засвоєння навчального матеріалу; 3) вивчення методики та засобів самостійного розв'язання наукових техніко-економічних проблем з обраної спеціальності.

Відповідно до підготовки вчителів до науково-дослідної діяльності сьогодні слід відзначити, що така підготовка спрямована на розвиток в особистості кожного природних задатків і соціально-культурних характеристик, до числа найважливіших з яких відноситься критичність мислення та відповідальність, володіння як методикою проведення фундаментальних досліджень (які характеризуються стратегічним характером, концептуальністю, історизмом, адекватними науковому світогляду методами наукового дослідження, новизною та достовірністю результатів), так і прикладних (відрізняються відносно вузькістю проблем, що досліджуються, мають велику оперативність з апробації та впровадження отриманих результатів, є основою фундаментальних досліджень) і науково-методичних (характеризуються стислістю матеріалу, порівняно невеликим обсягом, конкретністю проблематики). Важливість такої підготовки підтверджується й у висловленні Леонардо да Вінчі, який зазначав, що «Затятий практикою без науки – немов керманіч, ступає на корабель без керма або компаса, він ніколи не впевнений, куди пливе. Завжди практика повинна бути споруджена на хорошій теорії ... » [Цит. по 2, с. 211-212].

Все це й обумовлює необхідність формування в майбутніх учителів трудового навчання відповідних дослідницьких умінь у процесі гурткової роботи з проблем базових і спеціальних дисциплін ВНЗ.

Загальними вимогами до наукових досліджень студентів є наступні: відповідність провідній меті професійної підготовки майбутніх вчителів, вихованню та розвитку їх особистості; спрямованість на певні фахові навчальні курси, які вивчають студенти, та наукову роботу викладачів; спрямованість пізнанням на вивчення як зовнішніх сторін навчальних курсів, так і внутрішніх; необхідно проникати у внутрішні процеси, явища, розкривати їх сутність, закономірності; всебічне вивчення внутрішніх суперечностей явищ і процесів професійної діяльності (як технічних, так і

педагогічних), дослідження науково доцільних шляхів і засобів подолання виявлених суперечностей.

Аналіз роботи студентів технологічного факультету в наукових гуртках з фахових навчальних дисциплін дав можливість визначити наступні методичні умови їх організації: 1) робота в науковому гуртку повинна мати суттєву новизну та бути присвячена розробці питань удосконалення різноманітних процесів чи об'єктів як з технічної діяльності, так і з педагогічної; 2) забезпечення викладачем участі студентів у всіх засіданнях гуртка та підтримання їх інтересу до відповідної галузі наукових досліджень; 3) організація виконання наукового дослідження за замовленням організацій і підприємств згідно з договорами та іншими угодами, що свідчить про велику відповідальність за результати роботи; 4) організація викладачем послідовного виконання всіх етапів дослідження, навіть таких рутинних, як вивчення будови та роботи обладнання, виконання студентами не тільки теоретичних розробок поставленого завдання, а й практичного його втілення, тобто самостійної розробки та підготовки дослідних зразків чи методик; 5) організація викладачем строго слідування студентами логіці виконання дослідження та доведення кожного етапу роботи до завершення; 6) організація викладачем сумісного підведення підсумків, складання звіту, підготовка наукового повідомлення на підсумковому засіданні гуртка та на науковій конференції.

Висновки. Таким чином, в умовах науково-технічного прогресу наукова діяльність студентів набула масового та колективного характеру, істотно змінилися як сама її суть, так і підхід до наукової творчості. Досвід роботи наукових гуртків з навчальних дисциплін засвідчив про те, що участь студентів у наукових дослідженнях безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань, а й сам процес навчання та його структуру у вищій школі, підвищуючи рівень підготовки майбутніх учителів трудового навчання до практичної роботи (зокрема, до організації науково-технічної творчості учнів), їхній творчий практичний кругозір.

Отже, наукова робота студентів є одним з важливих засобів підвищення якості підготовки та виховання спеціалістів з вищою освітою, які здатні творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу. Це творчий, своєрідний процес, який потребує наявності спеціальних умінь і навичок, та вимагає подальших методичних розробок його здійснення у вищих навчальних педагогічних закладах.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. — К. : Центр навчальної літератури, 2003.— 316 с.

2. Вузовская наука сегодня: организация, управление, функционирование. — Х. : РИП «Оригинал», 1995.— 254 с.
3. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / За ред. В.І. Лозової. — Х : ОВС, 2006. — 496 с.
4. Мараш Я.Н. Студенческий научно-исследовательский кружок / Я.Н. Мараш. — Мн. : Университетское, 1989. — 134 с.
5. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України / О.М. Микитюк. — Х. : ОВС, 2003.— 276 с.
6. Чепіль М.М. Підготовка вчителя трудового навчання : історія, реалії та перспективи : монографія / М.М. Чепіль, А.В. Федорович; за ред. М.М. Чепіль. – Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. – 240 с.

Нестеренко В.М., Стешенко В.В., Стешенко Б.В. Научно-исследовательская работа студентов в кружках как составляющая специальной подготовки будущего учителя трудового обучения.

Рассмотрено становление процесса приобщения студентов высших учебных заведений к научно-исследовательской работе и определены методические условия организации их работы в научных кружках как средства специальной подготовки будущего учителя трудового обучения.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов; научные кружки в ВНЗ; специальная подготовка будущего учителя трудового обучения.

Nesterenko V., Steshenko V., Steshenko B., Research work of students in scientific circles as part of special training of the future teacher of labor training.

Considered the formation process of familiarizing the students of higher educational institutions for scientific research and methodical conditions defined organization of their work in scientific circles as a means of special training of the future teacher of labor training.

Key words: robot research students ; scientific circles in the BIS ; special training of the future teacher of labor training .

УДК 378.14

Ягупець С.Ю.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Проаналізовано різноманітні погляди на компетентність в цілому та базові теоретичні поняття проектно-технологічної компетентності